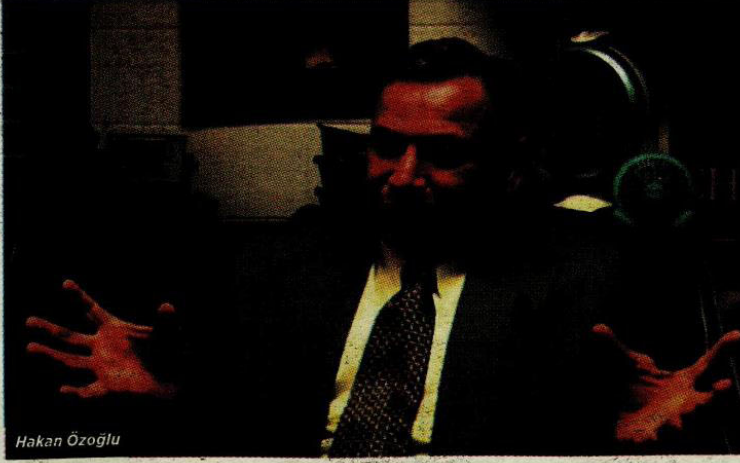

EGE YATIR

Yüz yıllık çınar bir fidanken yaşananlardır

Hakan Özoğlu'nun çalışması Cumhuriyet'in hayatına adım attığı ilk yıllardaki sancılı süreçlerinin gerçekçi bir bakışla okuma çabası. Bu türden bir okuma çabasının katacaklarını ise Cumhuriyet'in yüzüncü yılında ve geleceğe uzanan zaman diliminde daha net anlayacağız

koruyamamasının neden olduğu yönetim boşluğunun irdelendiği kitabın giriş bölümünde Kurtuluş Savaşı'na giden sürecin genel çerçevede bir panoraması sunuluyor. Temelleri müteakke dönemine dayanan ve Kurtuluş Savaşı'nda da belirgin bir biçimde yaşanan Ankara ile İstanbul arasındaki çatışmanın ele alındığı ikinci bölümde, tarihimize "150'likler Vakası" olarak geçmiş kopuşun da nedenlerine ve nasıllarına değiniliyor. Üçüncü bölümde ise tek partili döneme geçiş ve bu dönemdeki muhalif yeni oluşumlar ile tezleri ele alınıyor. Mustafa Kemal Atatürk ve etrafındaki kadronun yeni dönemin kesin temsilcileri olarak öne çıkmalarının yol açtığı muhalif cereyanların önlenmesi amacıyla alınan tedbirlerin anlatılmasıyla başlayan kitabın dördüncü ve son bölümünde ise "Şeyh Sait İsyanı" ve "Tahrir-i Sükûn Kanunu" gibi alevleri bugüne taşımış kimi olaylar mercek altına alınıyor.

Her şeyin başlangıcı olarak ise Kurtuluş Savaşı'na giden yol ve bu yolda gösterilen uyum alınabilir.

Kurtuluş Savaşı'nın bütün olumsuzluklara rağmen başarıyla sonlandırılabilmesinin ardında yatan en önemli gerçek bu mücadeleyi yürüten liderler arasındaki uyum, amaç birlikteliği ve güvendi. Tüm bunlara milletin tek yürek olarak hareket etmesini de ekleyince ortaya karşı konulmaz bir kuvvet olarak mütthiş bir ordu ve bu orduyu yöneten, az önce de belirtildiği gibi, uyum içinde

çalışan komuta kademesi çıkmıştı. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra başlayan mücadeleye katılan asker-sivil bütün kadroların tek ama tek arzusu, yurdun bir an önce düşmandan temizlenmesiydi. Ancak, Mudanya Ateşkes Antlaşması'nun imzalanmasıyla başlayan süreçle birlikte TBMM yönetiminin Osmanlı İmparatorluğu ile arasındaki bağları koparma çabası ve o güne kadar çok konuşulmamış kavramlarla yeni devlet yönetiminin şekillendirileceği söylentileri, aralarında bambaşka devlet hayalleri olan Kurtuluş Savaşı kadroları arasında kimi homürdanmalara, rahatsızlıklara yol açmıştı.

Hakan Özoğlu, tartışmaların başlangıç noktası olarak pergelin bir ucunu tam da buraya yerleştiriyor ve bu tartışmalar üzerinden geleceğin nasıl şekillendiğini ve gelecek tartışmaların nasıl köpürdüğünü öntümüze koyuyor. Bunun da bir anlamda doğal olduğunu anlamak gerekir çünkü Kurtuluş Savaşı'nı gerçekleştiren tüm kadroların farklı fikir dünyalarından ve çevrelerinden geldiğini, dolayısıyla buradaki tek amacın yurdu düşmandan kurtarmak olduğunu unutmamak gerek. Dağılmış İttihat ve Terakki'nin unsurlarından saltanatçı çevrelere, Osmanlı Devleti'nin üst düzey yönetim kademesinde bulunmuş birtakım kimselerden son dönem modernleşmeçi gruplara kadar çok farklı düşüncelere sahip kişiler ve gruplar Kurtuluş Savaşı süresince eşgüdümlü hareket

CUMHURİYET'İN KURULUŞ SAVAŞLARI

Hakan Özoğlu
Yapı Kredi Yayınları, 2023

etmişlerdi. Fakat yönetme gücünün Kurtuluş Savaşı'nın kesin bir zaferle birlikte ele geçmesiyle, bu zaferde pay sahibi olan her fikri grubun yönetim ideallerini gerçekleştirebileceği düşüncesi bu çatışmaları kaçınılmaz hale getirmişti. Sonuç olarak da ortaya Kurtuluş Savaşı'nın başmimarını Mustafa Kemal Atatürk'e ve onun Cumhuriyet ideallerine muhalif bir kadro ortaya çıkmıştı. Özoğlu'nun bu bağlamda pergelin diğer ucunu koyduğu nokta, bu temel tartışmanın uzantıları olarak okunabilecek diğer tartışmalar. Dolayısıyla Kurtuluş Savaşı'nın doğurdukları yazarın kaleminden çıkanlarda önemli yer kaplıyor. Sonrası ise bir anlamda bu doğuşun yankılarını okuyoruz.

Kimler yok ki bu tartışmalarda... Millî Mücadele döneminin prestijli liderlerinden olan Rauf Orbay, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele gibi devlet adamlarının çeşitli konulardaki rahatsızlıklarını ifade etmeleriyle başlayan muhalefet hareketi, artık deyim yerindeyse bir iktidar mücadelesi oluşturur artık.

Özoğlu'nun çalışması buradan yola çıkarak Cumhuriyet'in hayatına adım attığı ilk yıllardaki sancılı süreçlerinin gerçekçi bir bakışla okuma çabası. Bu türden bir okuma çabasının katacaklarını ise Cumhuriyet'in yüzüncü yılında ve geleceğe uzanan zaman diliminde daha net anlayacağımız kanısındayım.

Dünya tarihindeki her büyük değişim inanılmaz sancılarla gerçekleşmiştir. Hiçbir kırılma noktası olmasın ki içinde karşı tarafları ve fikirleri barındırmasın, dolayısıyla bir çatışma ortamının içinden çıkmasın. Bu öyle puslu bir ortamdır ki, beraber yol yürütenler vardıkları menzilin sonunda kendilerini farklı noktalarda bulabilirler. Ve yine öyle bir ortamdır ki bu, yol boyunca ayrı şeritlerde koşturmuş olanlar, bitiş noktasında kol kola girebilirler.

Cumhuriyet'in kuruluş hikâyesinde de bu türden derin kırılmalar, kopuşlar ve birleşimler gerçekleşmiştir. Fakat bunlar bugüne kadar çokça konuşulup, kaleme getirilmedi. Tam da bundan, bugünden bakan yeni kuşaklar, nasıl bir mücadeleden sonra Cumhuriyet'in kurulduğunu, dahası kuruluş günlerinden sonra da sancılı nasıl ara ara nüksettiğini algılamakta güçlük çekiyor. Doğaldır çünkü üzerine gidilmiş bir konu değil fakat "ne"lere, "neden"lere ve "nasıl"lara karşı Cumhuriyet'in hangi yollarla kendini koruma refleksini aldığını öğrenmek bir ödev, dense fazla olmaz.

Alanında çok önemli çalışmalar yapmış ve hâlâ University of Central Florida'da Orta Doğu Çalışmaları Merkezi Direktörü ve Tarih Bölümü profesörü olarak görev yapan Hakan Özoğlu'nun çalışması 'Cumhuriyet'in Kuruluş Savaşları', meseleyi tam da yukarıda değinilen akslar üzerinden ayaklandırıyor ve ortaya çok çarpıcı bir tablo çıkarıyor. Özoğlu, belgelere dayanan gerçekçi yaklaşımıyla söylenti boyutunda kalmış Cumhuriyet'in kuruluş dönemine dair pek çok olguyu belgeleriyle birlikte gözler önüne seriyor.

Özoğlu, kitabının önsözünde çalışması için şunları söylüyor: "Kurtuluş Savaşı'na önderlik etmiş şahsiyetler, öncelikle eski rejimin kalıntılarından kurtulmanın hayati öneme haiz olduğuna karar verdi. Fakat sonra, ortaya çıkan otorite boşluğunu doldurmak ve yeni rejime yön vermek için kendi aralarında kaçınılmaz bir güç kavgasına giriştiler. Bu araştırma, şimdiye kadar pek bilinmeyen kaynaklar üzerinden, bu güç kavgasının ayrıntılarını ortaya koymaktadır." Çalışmanın temelini "güç kavgası"nu oturttuğunu da bunların hemen öncesinde belirtmeyi ihmal etmiyor.

Bu doğrultuda toplam dört bölümden oluşan kitapta olabildiğince geniş bir kaynak yelpazesinden yararlandığını söylemek gerek. Bu kaynakların çoğunluğunun yabancı arşiv belgelerinden faydalanılarak elde edildiğini de...

Osmanlı İmparatorluğu'nun, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra sürüklendiği zafiyeti ve topraklarını